

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

TILSYNSRAPPORT

SKOLENS ARBEID MED ELEVENES
PSYKOSOSIALE MILJØ

Karmøy kommune – Stangeland ungdomsskole

Innhold

1.	Tema for tilsynet: Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø.....	3
2.	Gjennomføring av tilsynet.....	4
3.	Kontrollområde for tilsynet	5
3.1	Det forebyggende arbeidet	5
3.2	Det individuelt rettede arbeidet	7
3.3	Brukermedvirkning	9
4.	Pålegg om retting	10
5.	Oppfølging av tilsynsresultatene	12
6.	Klageadgang.....	12
	Vedlegg 1 Oversikt over innsendt dokumentasjon	13
	Vedlegg 2 Oversikt over de som ble intervjuet i tilsynet.....	14
	Vedlegg 3 Rettslige krav	15
1.	Det forebyggende arbeidet	15
2.	Det individuelt rettede arbeidet	16
3.	Brukermedvirkning	18

1. Tema for tilsynet: Skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø

Det blir gjennomført felles nasjonalt tilsyn i 2010 og 2011 med temaet skolens arbeid med elevenes psykososiale miljø, jf. opplæringsloven kapittel 9a. Hovedbestemmelsen for tilsynet er § 9a-1 og de andre reglene som kontrolleres må sees i sammenheng med denne.

Det rettslige utgangspunktet for tilsynet er delt inn i tre hovedkategorier:

- Det forebyggende arbeidet ved skolen - § 9a-4, jf § 9a-3 første ledd
- Det individuelt rettede arbeidet ved skolen - § 9a-3 andre og tredje ledd
- Brukermedvirkning (skolens plikt til samhandling og involvering med ulike råd og utvalg) - §§ 9a-5 og 9a-6 og deler av kapittel 11.

Opplæringsloven § 13-10 om forsvarlig system og § 9a- 4 om internkontroll

Det er ikke ført særskilt tilsyn med opplæringsloven § 13-10 andre ledd i dette tilsynet. Opplæringsloven § 13-10 andre ledd er en overordnet regel som pålegger skoleeier å ha et forsvarlig system for oppfølging av alle lovkrav. I tidligere tilsyn har det vært stort fokus på internkontrollsystemet til kommunene. I det felles nasjonale tilsynet 2010 og 2011 er det internkontrollen ved den enkelte skolen vedrørende elevenes psykososiale miljø som er kontrollert. Kravet til internkontroll i forbindelse med dette er særskilt regulert i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd.

Kommunens ansvar

Selv om opplæringsloven legger ansvaret på skoleledelsen for den daglige gjennomføringen og etterlevelsen av de kontrollerte reglene, er det kommunen som har det overordnede ansvaret. Det er kommunen som skoleeier som må sørge for at skoleledelsen ved hver enkelt skole oppfyller kravene og pliktene i loven, og at de tilbyr de tjenester og aktiviteter som loven omhandler.

Oppfyllelsen av elevenes rett til et godt psykososialt miljø skjer på skolen. Det er skoleledelsen og de ansatte som i det daglige må arbeide for et godt skolemiljø. Kommunen som skoleeier er likevel øverste ansvarlige for at pliktene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at selv om det i tilsynet har vært undersøkt handlinger som skjer i skolen, så er det kommunen som er ansvarlig for oppfyllelse av elevenes rettigheter og som derfor er adressat for eventuelle pålegg om retting i samsvar med opplæringsloven § 14-1 tredje ledd.

Formålet med tilsynet

Det overordnede målet med tilsynet er å rette fokus mot og styrke arbeidet med det psykososiale miljøet ved skolene og skolens evne til å forebygge og håndtere krenkende atferd. Gjennom kontroll med om skolene følger lovkravene på dette området, skal eventuell lovstridig praksis avdekkes. Gjennom pålegg om endring skal slike forhold rettes opp.

Et godt skolemiljø er en viktig innsatsfaktor for en god skole og for realisering av formålsparagrafen i opplæringsloven § 1-1. Mangler ved skolemiljøet kan føre til mistriivsel blant elevene, og det vil kunne ha direkte betydning for læringsutbytte.

Det psykososiale miljøet handler om mellommenneskelige forhold og er en positiv eller negativ følge av samhandling og kommunikasjon mellom alle de som er på skolen. Et godt psykososialt miljø er grunnleggende for at den enkelte eleven skal kunne utvikle seg positivt. Skolen er en av de mest sentrale arenaer i barn og ungdommers liv. Skolen er stedet for læring og utvikling, men uten en grunnleggende følelse av trygghet, tilhørighet og inkludering hos den enkelte elev, vil ikke læring få det riktige fokus.

De overordnede formål med det felles nasjonale tilsynet 2010 og 2011 er å:

- Sikre at skoleeiere og skoleledere driver et aktivt og forebyggende arbeid for å sikre elevene et godt psykososialt miljø
- Sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at de tilsatte på en tilfredsstillende måte håndterer krenkende atferd som de får kunnskap eller mistanke om
- Sikre at skoleeiere og skoleledere sørger for at elever, foreldre, råd og utvalg blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

Det presiseres at tilsynsrapporten ikke gir en helhetsvurdering av skoleeier og skolen. Rapporten omhandler kun resultatet fra tilsynet som er gjennomført på det temaet som er valgt for det felles nasjonale tilsynet 2010 og 2011.

2. Gjennomføring av tilsynet

Etter opplæringsloven § 14-1 andre ledd har departementet hjemmel til å føre tilsyn med offentlige skoler. Denne retten er delegert til Fylkesmannen. Fylkesmannen skal ha tilgang til skoleanlegg og dokumentasjon.

Tilsynet er gjennomført ved å hente inn og vurdere dokumentasjon, skriftlig gransking og muntlige opplysninger.

Det er skolen som etter loven plikter å sikre at den enkelte eleven får oppfylt sin rett til et godt psykososialt miljø, jf. § 9a-1 og § 9a-3 første ledd. Skolen vil i denne sammenheng være: skoleeier, skoleledelsen og de ansatte ved skolen.

Gangen i tilsynet

- Varsel om tilsyn med pålegg om å sende inn redegjørelse og dokumentasjon fra skolen datert 15.06.11.
- Mottak av dokumentasjon og redegjørelse fra skolen 22.09.11
- Åpningsmøte 18.10.11
- Intervju og samtaler 27.10.11
- Varsel om vedtak og foreløpig rapport datert 09.12.11
- Sluttmøte 12.12.11
- Frist for tilbakemelding om varsel om vedtak og foreløpig rapport 13.01.12
- Tilbakemelding på varsel om vedtak 13.01.12
- Tilsynsrapport 02.02.12

3. Kontrollområde for tilsynet

3.1 Det forebyggende arbeidet

For å oppnå et godt psykososialt miljø er det en nødvendig forutsetning at det blir utført et forebyggende arbeid som skal forhindre uønsket/ krenkende atferd. Dette innebærer at skoleledelsen må ha en "føre – var" holdning til eventuelle situasjoner og utfordringer som kan oppstå i skolehverdagen, og som kan ha negativ innvirkning på elevenes skolemiljø.

Rettslige krav

Det rettslige utgangspunktet for tilsynets kontroll med det forebyggende arbeidet ved skolen finnes i opplæringsloven § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd. Skoleledelsen og skoleeier skal arbeide forebyggende for å forhindre at uønsket atferd oppstår. Det forebyggende arbeidet skal være aktivt, systematisk og kontinuerlig.

Reglene presiserer plikten skolen har til å sikre at elevenes rett etter § 9a-1 blir oppfylt. Det er informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på åpningsmøtet 18.10.11. De rettslige kravene fremgår ellers av instruks for tilsynet¹, og de er omtalt i vedlegg 3 til denne rapporten. Det vises også til rundskriv fra Utdanningsdirektoratet om elevenes rett til et godt psykososialt miljø.²

Dokumentasjon

Skoleeier har lagt fram følgende dokumenter for tilsynet knyttet til det forebyggende arbeidet:

- *"Skolenes arbeid med elevenes psykososiale miljø, retningslinjer for skolene i Karmøy"*
- *"Kapittel 9a i opplæringsloven: Elevenes skolemiljø, sjekklister for skolene i Karmøy kommune"*

Dokumentasjon og vurdering

Stangeland ungdomsskole har blant annet lagt fram for tilsynet:

- *"Zero"*
- *"A TIL Å"*
- *"PEDAGOGISK PLATTFORM"*
- *"ORDENSREGLER VED STANGELAND UNGDOMSSKOLE"*

Stangeland ungdomsskole har som dokumentasjon på skolens forebyggende arbeid vist til Zero-programmet og skolens eget dokument "A TIL Å". Informasjon om Zero er tilgjengelig på skolens hjemmeside. Vedlagte Zero-dokument fra Senter for atferdsforskning viser hva programmet består av; materiell, faglig støtte og hvilket forpliktende arbeid som skal gjennomføres på skolen. Det beskriver ikke hvordan skolen skal arbeide forebyggende med elevenes psykososiale miljø, og det er heller ikke vist til opplæringslovens kapittel 9a i dette dokumentet. Av intervju fremkommer det at Zero-programmet ikke har vært et aktivt program på skolen de siste årene.

Skolen har lagt ved et dokument som beskriver at Stangeland skole er en Zero - skole. Det fremgår av dokumentet at skolen har nulltoleranse for mobbing. Det er i dokumentet synliggjort hvilke prosedyrer som gjelder når mistanke om mobbing er til stede, og når mobbing er meldt eller avdekket. I dokumentet finnes formuleringer som i noen grad omtaler hvordan skolen og foreldrene skal forholde seg til mobbing, hva mobbing er og hvordan mobbing generelt skal forebygges. Det er imidlertid ikke sammenheng i de tre sidene som utgjør dokumentet. Etter Fylkesmannens vurdering synliggjør ikke dokumentet hvordan skolen som ansvarlig for elevenes psykososiale miljø skal arbeide forebyggende. Fylkesmannen viser til nærmere omtale av dette dokumentet under det individuelt rettede arbeidet.

Skolens dokument "A TIL Å" inneholder skolens retningslinjer i forhold til ansatte og elever. Innledningsvis viser dokumentet til: *"Opplæringsloven sier følgende: Alle elever i grunnskolen*

¹ Jr. <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Artikler/Lov/Instruks-for-felles-nasjonalt-tilsyn-2010-og-2011/>

² Jf. <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rundskriv/Rundskriv-201/udir-2-2010---Retten-til-et-godt-psykososialt-miljo-etter-opplæringsloven-kapittel9a/>

har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. – jmf. også skolen pedagogiske plattform”. Dokumentet gir en alfabetisk oversikt over informasjon om ulike saker/tema. Av tema knyttet til tilsynsområdet er elevundersøkelsen, elevråd, handlingsplikten § 9A-3, mobbing, ordensregler, psykososialt miljø, samarbeidsutvalg, skolemiljøutvalg og Zero kort omtalt.

Dokumentet er etter Fylkesmannens vurdering ikke formulert slik at dette gir føringer for hvordan skolen vil arbeide forebyggende med elevenes psykososiale miljø. Dokumentet fremstår for Fylkesmannen først og fremst som oppslagsverk for nyttig informasjon på ulike områder.

Dokumentet *“PEDAGOGISK PLATTFORM”* beskriver hvilke *“forventninger”* Stangeland ungdomsskole har til: Eleven, læreren, undervisningen og ledelsen. Utsagn som kan knyttes til tilsynsystema er:

for eleven: *“- et klasse- og skolemiljø som bygger på trivsel, gjensidig respekt og felles opplevelser”*

for læreren: *“- god kontakt mellom hjem og skole”*

for ledelsen: *“- en synlig og tilgjengelig ledelse som støtter og motiverer den enkelte
- en ledelse som ser til at vedtak og retningslinjer blir fulgt opp
- en ledelse som motiverer for et positivt og inkluderende arbeidsmiljø”*

Etter Fylkesmannens vurdering gir formuleringene i den pedagogiske plattformen positive føringer for arbeid som påvirker elevenes psykososiale miljø. Dokumentet synliggjør imidlertid ikke tiltak/handlinger knyttet til disse. I intervju fremkom det videre at ikke alle hadde kjennskap til dokumentet.

Vedlagt dokumentasjonen er også *“Skolenes arbeid med elevenes psykososiale miljø”* som er utarbeidet på kommunalt nivå. Dokumentet inneholder blant annet oversikt over tiltak knyttet til forebyggende arbeid på skolenivå, klassenivå og individnivå, og hvem som har ansvaret for å gjennomføre de ulike tiltakene. Det fremkommer av de fleste intervjuene at dette dokumentet ikke er kjent, og er således etter Fylkesmannens vurdering ikke et aktivt dokument for arbeidet med elevenes psykososiale miljø.

Stangeland skole skaffer seg kjennskap til elevenes opplevelse av skolemiljøet gjennom inspeksjonsrutiner, hvor de som har inspeksjon bærer *“Zero”*-vester, gjennom Elevundersøkelsen på 10.trinn, elevsamtaler og foreldre-/elevsamtaler. Elevundersøkelsen ble lagt frem for FAU i fjor, men den ble ikke tatt opp i elevråd, SU eller SMU. Det er videre uklart for Fylkesmannen i hvilken grad den er drøftet med personalet. Det er ikke samsvar i intervjuene om dette, og det er ikke dokumentert rutiner på området. Av intervju fremkommer det videre at det ikke er utarbeidet rutiner og maler for hvordan elevsamtalene skal gjennomføres. I intervju kom det frem at elevsamtaler ikke blir gjennomført for alle elevene, og at det er opp til hver enkelt kontaktlærer hvordan disse skal gjennomføres. Det fremgår imidlertid av dokumentasjonen at felles maler for elevsamtaler/foreldresamtaler er under utarbeiding.

Ordensregler ved Stangeland skole er vedlagt dokumentasjonen. Ordensreglene har seks punkt som omtaler ulike *“plikter”* for elevene, og to punkt som henholdsvis omtaler hovedmål med reglene og reaksjoner på brudd. Et punkt omtaler at skolen i tillegg kan lage regler for spesielle forhold. Fylkesmannen har ikke blitt forelagt slike.

Utover punkt 4 *“Alle elevene i skolesamfunnet skal vise vennlighet overfor hverandre”*, omtales det ikke forhold som synliggjør hva skolen anser som uønsket/krenkende atferd. I intervju kom det frem at ordensreglene ikke var kjent for alle. Det kom videre frem at reaksjoner på ulik atferd ikke var samkjørt. Det var i stor grad opp til hver enkelt å avgjøre reaksjon på hendelser. Ordensreglene er ikke drøftet i rådsorganene. Med bakgrunn i intervjuene framstår det for Fylkesmannen som noe usikkert i hvilket omfang ordensreglene blir gjort kjent for elever og foresatte.

Det er ikke lagt ved dokumentasjon som viser at arbeidet med elevenes psykososiale miljø blir evaluert.

Skolen ved rektor har i sin tilbakemelding på den foreløpige rapporten beskrevet hvilke mål og tiltak skolen ønsker å gjennomføre for å arbeide forebyggende med det psykososiale miljøet ved skolen. Dokumentet hvor dette er synliggjort er *"Handlingsplan mot mobbing Stangeland skole"*. Det er i dokumentet ikke beskrevet hvem som er ansvarlig for de ulike tiltakene. Det er også lagt ut informasjon om dette på skolens hjemmeside. Etter Fylkesmannens vurdering har skolen satt i gang/beskrevet en god og omfattende prosess for å rette opp mangler som ble avdekket under tilsynet.

Fylkesmannens konklusjon

Stangeland ungdomsskole har ikke tilfredsstillende skriftlige planer og rutiner for det forebyggende arbeidet med det psykososiale miljøet, og det foreligger ikke et tilfredsstillende system for internkontroll slik det er krav om i opplæringsloven §§ 9a-4 jf.9a-3 første ledd.

3.2 Det individuelt rettede arbeidet

Det forebyggende arbeidet må sees i sammenheng med det individuelt rettede arbeidet ved skolen. Det er viktig for oppfyllelsen av kravet i opplæringsloven at de forebyggende tiltakene som blir planlagt, også etterleveres i praksis.

Skolens plikt til å gripe inn når det oppstår forhold som er krenkende for en eller flere elever følger hovedsakelig av § 9a-3 andre og tredje ledd. Opplæringsloven oppstiller særskilte plikter for skolen tilknyttet det psykososiale miljøet og gir eleven/foreldrene særskilte rettigheter i tilknytning til saksbehandlingen ved skolen. Ved å kontrollere hvordan skolene etterlever de konkrete pliktene i § 9a-3 andre og tredje ledd, vil tilsynet kunne bidra til å sikre at skolene i praksis arbeider for å fremme elevenes helse, trivsel og læring.

Rettslige krav

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og alle de ansatte plikter å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven. Reglene presiserer at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer å gjøre undersøkelser, plikt til å varsle skoleledelsen og plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig. Videre er skolen pålagt å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene og hva de innebærer på åpningsmøtet 18.10.11.

Dokumentasjon

Skoleeier har lagt fram følgende dokumenter for tilsynet knyttet til det individuelt rettede arbeidet:

- *"Mal for vedtak etter opplæringslovens § 9a-3"*
- *"Retningslinjer for klagebehandling, enkeltvedtak med hjemmel i § 9a-3 i opplæringsloven"*

Dokumentasjon og vurdering

I redegjørelsen fra skolen informeres det at skolen er en ZERO-skole. Som nevnt tidligere har skolen utarbeidet et eget Zero-dokument hvor det er formulert prosedyrer for hva de ansatte skal gjøre når de mistenker mobbing og når mobbing er meldt eller avdekket. Ved mistanke er kontaktlærer/administrasjon oppgitt som ansvarlig. Når mobbing er meldt eller avdekket, er kontaktlærer ansvarlig, og det er et krav om å varsle administrasjonen om forholdet. Den

Øvrige prosedyrer er samtaler med de involverte i saken og varsling av foresatte. Det går fram at kontaktlærer kan be om hjelp fra sosiallærer eller administrasjonen ved behov.

Fylkesmannen legger til grunn at administrasjonen her betyr skoleledelsen. Det fremgår imidlertid ikke av prosedyrene hvordan skoleledelsen skal følge opp de innmeldte sakene. Etter Fylkesmannens vurdering ivaretar ikke formuleringen *"kontaktlærer kan be om hjelp fra sosiallærer eller administrasjonen ved behov"* opplæringslovens krav om at *"Skoleleiinga har ansvar for den daglege gjennomføringa av dette"*. Det går ikke fram at det stilles klare krav til å iverksette tiltak. Samtaler vil ikke alltid være tilstrekkelig, og således ikke nødvendigvis oppfylle kravet til å *"iverksette tiltak"*. Videre mangler prosedyrene informasjon om rettighetene knyttet til retten til enkeltvedtak i forbindelse med henstilling fra elever/foresatte.

Intervjuene avdekker at Zero-dokumentet ikke har vært aktivt i bruk de siste årene. Det framgår av intervju at ansvaret for å holde seg informert om Zero hviler på den enkelte lærer/ansatte. Det skjer lite arbeid i fellesskap på tilsynsområdet på skolen. Intervjuene viser at det er ulike oppfatninger blant de ansatte når det gjelder rutiner for varsling og oppfølging i saker som omfatter det psykososiale miljøet. Intervju viser imidlertid at de ansatte føler et ansvar *"som voksenperson"* og at de vil gripe inn ved konkrete hendelser. Det blir imidlertid ikke iverksatt tiltak basert på felles rutiner, og det er ingen klar bevissthet blant de ansatte rundt den lovfestede handlingsplikten i opplæringslovens § 9a-3. Etter Fylkesmannens vurdering er ikke skolens dokument med prosedyrer/rutiner ved avdekking av mobbing tilfredsstillende.

I forbindelse med tilsynet har Fylkesmannen fått oversendt ett enkeltvedtak, og en mal for enkeltvedtak. I vedtaket siteres opplæringsloven § 9a-3, og det vises kort til at skolen er blitt gjort kjent med at en elev har blitt plaget av medelever. Vedtaket inneholder ulike tiltak og det opplyses om klageadgang og klagefrist. Vedtaket viser ikke til opplæringslovens § 9a-1, og konkluderer ikke uttrykkelig med at elevens rett er brutt. Vedtaket mangler både vurdering av de faktiske og juridiske forhold og en begrunnelse for vedtakets innhold, jf. forvaltningsloven §§ 17, 24 og 25.

I intervju opplyses det at skolen ikke har fattet enkeltvedtak i alle saker. Det fremgår av opplæringsloven at skolen har en plikt å fatte enkeltvedtak i alle saker der en foresatt/elev ber om tiltak i forbindelse med det psykososiale miljøet på skolen. Ifølge skolen ligger det informasjon om elevenes rett til at det blir fattet enkeltvedtak jf. § 9a-3, tredje ledd, på skolens hjemmeside. Til orientering vil det ikke være tilstrekkelig å legge ut slik informasjon på hjemmesidene. Skolen må også aktivt informere de foresatte og elever om deres rettigheter gjennom foreldremøter og lignende. Slik praksis er ikke dokumentert i tilsynet, utover at det er opplyst om det i redegjørelsen. Intervjuene avdekker at de ansatte ikke har tilstrekkelig kunnskap om plikten til å fatte enkeltvedtak. Etter Fylkesmannens vurdering har ikke skolen tilfredsstillende rutiner for å informere om retten, eller for å fatte enkeltvedtak i samsvar med opplæringslovens § 9a-3, tredje ledd.

I tilbakemeldingen på den foreløpige rapporten gjør rektor rede for ulike tiltak som er gjennomført ved skolen etter tilsynet. Det er blant annet utarbeidet et notat om hva den lovfestede handlingsplikten innebærer. Notatet er lagt ut på skolens hjemmeside, og det er informert om dette på møte med pedagogisk personalet 11.01.12 og for skolens øvrige ansatte i møte 09.01.12.

Etter Fylkesmannens vurdering har skolen med dette sørget for at de ansatte er gjort kjent med den lovfestede handlingsplikten.

Fylkesmannen sin konklusjon

Dersom ansatte ved Stangeland ungdomsskole får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger, så har skolen ikke tilfredsstillende rutiner for hvordan de ansatte skal handle. Stangeland ungdomsskole ivaretar dermed ikke elevene sine rettigheter etter opplæringsloven § 9a-3 andre ledd.

Det er uklart om Stangeland ungdomsskole alltid vil sette i verk og følge opp tiltak når foreldre eller andre ber om tiltak som gjelder det psykososiale skolemiljøet. Ut fra dokumentasjon og intervju blir slike saker ikke alltid behandlet i samsvar reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Stangeland ungdomsskole informerer heller ikke om retten til slikt enkeltvedtak. Stangeland ungdomsskole ivaretar ikke elevene sine retter etter opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd.

3.3 Brukermedvirkning

Opplæringsloven inneholder krav om at elevene og foreldrene skal gis mulighet til å involvere og engasjere seg i arbeidet for et godt psykososialt miljø ved skolen. Et av virkemidlene fra lovgiver for å sikre brukermedvirkning har vært å stille krav til opprettelse av diverse råd og utvalg og å gi disse rådene og utvalgene muligheten til å uttale seg før endelig avgjørelse blir tatt.

Brukermedvirkning er ikke en statisk tilstand som kan oppnås en gang for alle i skolen, det er tvert imot noe det må arbeides kontinuerlig med. Tilhørighet i et sosialt og faglig fellesskap gjennom verdier og virkemiddel som verdsettelse, aktiv deltaking og medvirkning er noe som må gjennomføres kontinuerlig i hverdagen.

Det er "skolen" som skal sørge for at elevene blir engasjert i skolemiljøarbeidet. Skolen i denne sammenheng vil si skoleledelsen, men det er skoleeier som blir ansvarliggjort dersom ikke det er tilrettelagt for at elevene eller deres foreldre blir involvert og engasjert i skolemiljøarbeidet.

Rettslige krav

§ 9a-5 fastslår at elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både i planleggingen og i gjennomføringen av det. Ellers er det gitt regler for ulike organ for brukermedvirkning både i § 9a-6 og i kapittel 11. Det fremgår bla at rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og gis en reell mulighet til å uttale seg. Rutiner for å sikre informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollen ved skolen etter § 9a-4.

Se for øvrig vedlegg 3 til denne rapporten for mer om de rettslige kravene under dette temaet. Det er også informert nærmere om de rettslige kravene på formøte/åpningsmøte den 18.10.2011.

Dokumentasjon og vurdering

På Stangeland ungdomsskole blir elevene involvert i det systematiske skolemiljøarbeidet blant annet ved at klasser er med på å utforme klasseregler som henger i klasserommene. Skolen har opprettet elevråd og det er oppnevnt to lærere som elevrådskontakter. Fylkesmannen har fått tilsendt to referater fra skoleåret 2010/2011, men det ligger ikke referater fra møtene i elevrådet på skolens hjemmeside for inneværende år. Det går ikke frem av referatene eller andre rutiner ved skolen at elevrådet har diskutert, eller skal diskutere tema knyttet til det psykososiale skolemiljøet.

Det er opprettet FAU ved Stangeland ungdomsskole, og Fylkesmannen har fått tilsendt innkalling/sakliste til fire møter for skoleåret 2010/2011. Fylkesmannen har ikke fått referat fra noen av disse møtene. På skolens hjemmeside ligger det referat fra møte i FAU fra 05.10.11. Det går ikke frem av noen av innkallingene eller referatet at FAU har diskutert tema knyttet til elevenes psykososiale skolemiljø. På skolens hjemmeside er det lagt ut innkalling til nytt FAU-møte den 29.11.11 der en av sakene er: *"Foreldrekveld med tema "bruk/misbruk av sosiale media" eller andre tema dersom noen har innspill på det."*

Stangeland ungdomsskole har opprettet samarbeidsutvalg (SU) for skoleåret 2011/2012. Oversikt over representantene ligger på skolens hjemmeside. Opplæringsloven § 11-1 spesifiserer hvordan sammensetningen i SU skal være. Oversikten fra skolen på tilsynstidspunktet viste at det var oppnevnt en foreldrerepresentant for mye. I

tilbakemeldingen på foreløpig rapport er det, ved møtetreferat fra 07.12.11, dokumentert at SU nå er rett sammensatt.

Fylkesmannen fikk i tilsynet tilsendt tre innkallinger til SU. På innkallingen til møte 15.02.11 er sak 2: "9a - psykososialt skolemiljø for eleven". Også de andre innkallingene til SU har saker som vedrører elevenes psykososiale miljø, eksempelvis "ZERO" og "§9a Opplæringsloven". Det fremgår ikke av referatet fra møtet 15.02.11 at sak 2 er tatt opp i møtet. Fylkesmannen fikk i tilsynet ikke tilsendt andre referater.

Av referat, liggende på skolens hjemmeside, fra SU/SMU 06.11.11 fremgår det heller ikke at elevenes psykososiale skolemiljø har vært tema. Det var på tilsynstidspunktet innkalt til nye møter i SU/SMU den 07.12.11, her var ikke saklisten til møtet lagt ut på hjemmesiden. Fylkesmannen hadde derfor ikke funnet at SU/SMU hadde diskutert saker som angikk elevenes psykososiale skolemiljø. Det kom frem i intervju at verken SU eller SMU fungerte tilfredsstillende skoleåret 2010/2011.

Oversikten over representantene til SMU viser at dette utvalget er riktig sammensatt. De to siste innkallingene til møter i SU/SMU viser at utvalgene skal møtes til ulik tid. Fylkesmannen hadde ikke fått tilsendt innkallinger eller referater fra møter dette skoleåret. Skolen hadde derfor ikke dokumentert at de hadde hatt egne SMU-møter.

Det er dokumentert i tilbakemeldingen at det er avholdt egne SMU-møter. Dette fremgår av referatene fra møtene 06.10.11 og 07.12.11. Etter tilsynet er det på hjemmesiden lagt ut referat fra møtene i SU/SMU 07.12.11. Av referatet fra SMU-møtet 07.12.11, går det frem at: "det ble orientert om at sluttmøte ifm. tilsynet § 9a Opplæringsloven, blir avholdt 12.12.11 kl 14.30."

På skolens hjemmeside er det innkalt til nytt møte i SU/SMU 27.02.12.

Etter Fylkesmannens vurdering viser tilbakemeldingen at det nå har vært avholdt jevnlige møter i utvalgene.

Fylkesmannens konklusjon

Stangeland skole har opprettet elevråd, FAU, SU og SMU. Det er dokumentert at FAU, SU og SMU avholder jevnlige møter, og utvalgene og rådene er lovlig sammensatt. Det er ikke dokumentert at saker knyttet til det psykososiale skolemiljøet drøftes jevnlig i de ulike organene, og det er ikke utarbeidet skriftlige rutiner for å holde råd og utvalg orienterte om alle forhold som er vesentlige for det psykososiale skolemiljøet.

4. Pålegg om retting

Med hjemmel i opplæringsloven § 14-1 tredje ledd, og som følge av det som framgår av kapitlene 3.1-3.3, gir Fylkesmannen følgende pålegg:

Forebyggende arbeid og internkontroll - § 9a-4, jf. § 9a-3 første ledd

1. Karmøy kommune skal sørge for at Stangeland ungdomsskole arbeider aktivt, systematisk og kontinuerlig for å fremme et godt psykososialt miljø og forhindre at uønsket atferd oppstår. Karmøy kommune må i denne sammenheng se til at Stangeland ungdomsskole:
  - a. utarbeider planer og rutiner som viser hvordan skolen skal arbeide forebyggende med det psykososiale miljøet, herunder synliggjøre i dokumentene hvem som er ansvarlige.
  - b. utarbeider rutiner for evaluering av planene/rutinene for dette arbeidet
  - c. etablerer rutiner for oppfølging av resultater fra kartlegginger/undersøkelser og samtaler om elevenes skolemiljø.

- d. sørger for at skolen gjennomfører en prosess som fører frem til felles forståelse av hva som anses som krenkende atferd
- e. synliggjør i planer/rutiner hvordan skoleledelsen skal involveres i den daglige gjennomføringen av det systematiske skolemiljøarbeidet
- f. utarbeider et ordensreglement som støtter opp om lovkrav knyttet til det psykososiale miljøet, og som inneholder klare regler for adferd og ulike sanksjoner ved brudd på disse
- g. utarbeider rutiner for å gjøre ordensreglementet kjent for ansatte, elever og foresatte
- h. etablerer et internkontrollsystem som sikrer oppfyllelsen av de lovkravene som følger av opplæringsloven kapittel 9a.

Skolens individuelt rettede arbeid - § 9a-3 andre ledd

- 2. Karmøy kommune skal sørge for at de ansatte ved Stangeland ungdomsskole håndterer krenkende atferd de har kunnskap/mistanke om. Karmøy kommune må i denne forbindelse se til at Stangeland ungdomsskole:
  - a. sørger for at de ansatte har en felles forståelse for hva det skal varsles om
  - b. sikrer at rutinene ved mistanke eller kunnskap om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger blir gjort kjent og gjeldende for alle ansatte
  - c. sørger for å utarbeide rutiner for hvordan skoleledelsen skal følge opp saker som blir varslet

Skolens individuelt rettede arbeid - § 9a-3 tredje ledd

- 3. Karmøy kommune skal sørge for at Stangeland ungdomsskole behandler henstillinger om tiltak ved å fatte enkeltvedtak etter reglene om dette i forvaltningsloven. Karmøy kommune må i denne sammenheng se til at Stangeland ungdomsskole:
  - a. sørger for å utarbeide rutiner for å informere elever og foreldre om retten til å få enkeltvedtak
  - b. sikrer at det blir fattet enkeltvedtak ved alle henstillinger der foreldre/elever ber om tiltak knyttet til skolemiljøet
  - c. sørger for at vedtakene konkret tar stilling til om den enkeltes rett etter § 9a-1 er brutt, at det skisseres konkrete tiltak, og forøvrig ser til at vedtakene er i samsvar med forvaltningslovens krav til utredning og begrunnelse, jf. fvl §§ 17, 24 og 25

Brukermedvirkning - §§ 9a-5 og 9a-6, samt kapittel 11

- 4. Karmøy kommune skal sørge for at Stangeland ungdomsskole involverer og engasjerer elever og foreldre i skolemiljøarbeidet. Karmøy kommune må i denne forbindelse se til at Stangeland ungdomsskole:
  - a. sikrer at elevene blir engasjert i planleggingen og gjennomføringen av det psykososiale miljøet ved skolen
  - b. sørger for at det blir utarbeidet rutiner som sikrer at det avholdes jevnlig møter i de tre organene (FAU, SU, SMU), og at saker knyttet til det psykososiale miljøet drøftes

5. Oppfølging av tilsynsresultatene – krav om egenerklæring om at lovbruddene er rettet.

Tiltak for å rette lovbrudd skal settes i verk med det samme.

Karmøy kommune skal gi en skriftlig erklæring om at lovbruddene er rettet, og dokumentere at det er utarbeidet tiltak i samsvar med pålegget.

Frist for innsending av slik erklæring er 11.05.2012.

6. Klageadgang

Tilsynsrapporten er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 bokstav b, og kan påklages til Utdanningsdirektoratet. En eventuell klage skal sendes til Fylkesmannen i Rogaland innen tre uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet fram til vedkommende part, jf. forvaltningsloven §§ 28 og 29. Om utformingen av klage vises det til forvaltningsloven § 32.

Stavanger 02.02.2012

Marta Vignes
tilsynsleder/seniorrådgiver

Hallgeir Bø
assisterende utdanningsdirektør

Vedlegg 1 Oversikt over innsendt dokumentasjon

Elevundersøkelsen våren 2011

Inspeksjonsoversikt høsten 2011

Retningslinjer for klagebehandling, enkeltvedtak med hjemmel i § 9a-3 i opplæringsloven

Skolenes arbeid med elevenes psykososiale miljø – Retningslinjer for skolene i Karmøy kommune

Pedagogisk plattform

Ordensregler ved Stangeland ungdomsskole

Zero – Senter for atferdsforsknings program mot mobbing

Zero - prosedyre når mistanke om mobbing er tilstede – prosedyre når mobbing er meldt eller avdekket

"A TIL Å"

Mal for enkeltvedtak

Et eksempel på enkeltvedtak

Fire innkallinger til FAU møte

Tre innkallinger til SU/SMU møte

Et referat fra SU møte

Organisasjonsmodell

To referat fra elevrådsmøte

I etterkant av sluttmøte:

Ny informasjon på hjemmeside – blant annet:

Handlingsplan mot mobbing

Referat fra SU/SMU møter

Info om handlingsplikten

Vedlegg 2 Oversikt over de som ble intervjuet i tilsynet

Navn	Funksjon	Intervju
Bjørn O. Bergli	Rektor	x
Aksel Røssand	Avdelingssjef skole	x
Gunnar Bjelland	Kontaktlærer	x
Arne Pedersen	Kontaktlærer	x
Kjetil Egenberg,	Rådgiver	x
Ann Helen Fjellberg	Spesialpedagog	x
Louise Kongshavn,	Sosiallærer	x
Gro Elisabeth Eliassen,	Barne- og ungdomsarbeider	x
Janne Marit Yttreland,	Skoleassistent	x
Eva Storjordet	Barne- og ungdomsarbeider	x
Hilde Skeie	Barne- og ungdomsarbeider	x

I tillegg ble det gjennomført samtaler med to representanter fra elevrådet og to representanter fra FAU.

Vedlegg 3   Rettslige krav

1. Det forebyggende arbeidet

§ 9a-4, Systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane(internkontroll)

Skolen skal drive eit kontinuerleg og systematisk arbeid for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av dette kapitlet blir oppfylte. Skoleleiinga har ansvaret for den daglege gjennomføringa av dette. Arbeidet skal gjelde det fysiske så vel som det psykososiale miljøet.

§ 9a-3 første ledd, Det psykososiale miljøet

Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Det systematiske skolemiljøarbeidet skal sikre at elevenes rett blir oppfylt ved at skolen arbeider kontinuerlig og systematisk for et godt skolemiljø. Det avgjørende er at skolemiljøarbeidet er egnet til å sikre elevene et godt psykososialt miljø, og at brudd på retten til et godt miljø blir oppdaget og håndtert på en effektiv måte.

Formålet med skolens plikter etter § 9a-4 er å sikre at uønsket/krenkende atferd blir oppdaget og håndtert tidlig. Dette betyr at skolen må ha rutiner for å kartlegge skolemiljøet og den enkelte elevens opplevelse av det psykososiale miljøet.

En nødvendig forutsetning for det systemrettede arbeidet er at skolen overfører kravene i kapittel 9a til konkrete mål og handlinger. Skolen må ha planer og rutiner for hvordan elevenes rett skal oppfylles.

Skolen blir i § 9a-4 pålagt å arbeide aktivt, systematisk og kontinuerlig slik at kravene i kapittel 9a blir oppfylt. Dette innebærer at skolen skal arbeide etter et "føre var" – prinsipp, og forebygge brudd på eleven sin rett etter § 9a-1. Skolen kan ikke være passive og avvente at en situasjon oppstår, for eksempel at læreren ser mobbing, eller at noen klager på forholdene. Med kontinuerlig mener en at det systematiske arbeidet må være gjennomgående i skolens arbeid, og ikke bare noe som blir gjort når det oppstår ubehagelige situasjoner eller ved oppstart av hvert skoleår. Arbeidet skal drives hele tiden, gjennom hele skoleåret. Et anti-mobbeprogram eller en perm med internkontrollrutiner som står i en hylle, er ikke tilstrekkelig for å oppfylle kravet til systematisk arbeid.

Det systematiske arbeidet skal være gjennomtenkt og planmessig. Planene og rutineene må være innarbeidet og må følges av personalet når det arbeides med saker som omhandler det psykososiale miljøet til elevene.

Skoleledelsen har ansvaret for at det systematiske arbeidet er aktivt, systematisk og planmessig.

Skolen må for å oppfylle kravet til internkontroll:

- Sette seg konkrete mål for skolemiljøet og skolemiljøarbeidet
- Arbeide systematisk og planmessig for å nå målene og forebygge problem
- Ha rutiner for å følge med på skolemiljøet og den enkelte elevs opplevelse av det, herunder rutiner for å avdekke og håndtere problemer når de dukker opp og kontrollere at rutineene etterlevs.

Skolen må kunne dokumentere at de har et system for internkontroll. Internkontroll innebærer å overføre kravene i lov og forskrift til konkrete mål for skolemiljøet, kartlegge utfordringer, planlegge og iverksette tiltak for å nå målene. Skolen må dokumentere at dette er etablert, og at det faktisk blir fulgt opp.

I tillegg til det som blir dokumentert skriftlig, må skolen kunne vise at:

- internkontrollen dekker alle reglene i kapittel 9a
- alle ansatte utfører pliktene de har etter loven og kjenner interne mål, rutiner/ planer
- de ansatte har tilstrekkelig kompetanse om skolemiljøarbeidet og håndtering av utfordringer og hendelser som omhandler skolemiljøet
- skolen har tiltak for å fremme skolemiljøet og forebygge, avdekke og håndtere krenkelsler
- tiltakene blir iverksatt og planer og rutiner etterleves i praksis
- ledelsen er aktivt med i arbeidet med skolemiljøet/ internkontrollen

I det systematiske arbeidet med det psykososiale miljøet må også andre regler i opplæringsloven tas med. For det første må skolen kartlegge kravene til brukerorgan i kapittel 11. Et sentralt organ i det systematiske arbeidet er skolemiljøutvalget.

Ordensreglementet ved skolen er et sentralt virkemiddel i arbeidet med skolemiljøet, og skolen må sørge for at dette er integrert i skolemiljøarbeidet/ internkontrollen. Et system for skolemiljøet som ikke blir sett i sammenheng med ordensreglement er ikke helhetlig nok. I tillegg må skolen trekke inn vurderinger i orden og oppførsel etter forskrift til opplæringsloven § 3-5.

2. Det individuelt rettede arbeidet

Skoleeier, skolen, skoleledelsen og de ansatte har alle en plikt til å sikre elevenes individuelle rett etter § 9a-1 gjennom individuelt rettet arbeid. Det individuelt rettede arbeidet ved skolen er regulert i § 9a-3 andre og tredje ledd i opplæringsloven.

- Handlingsplikten etter § 9a-3 andre ledd
- Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre som enkeltvedtak etter § 9a-3 tredje ledd

Handlingsplikten

Opplæringsloven § 9a-3 andre ledd – plikten til å undersøke, varsle og gripe inn
Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskiminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Regelen fastslår at alle som er ansatt ved skolen, har en handlingsplikt som innebærer

- plikt til å foreta undersøkelser
- plikt til å varsle skoleledelsen og
- plikt til å gripe inn når det er nødvendig og mulig

Handlingsplikten gjelder for alle som er ansatt ved skolen ved at de har et ansettelsesforhold/ en arbeidsavtale med skoleeier. I forarbeidene til loven³ er det uttalt at "ansatte" i praksis ofte vil være lærere og miljøarbeidere, men at plikten også gjelder annet personale. I tillegg til undervisningspersonalet ved skolen kan dette for eksempel være vaktmester, assistenter, kontor- og renholdspersonalet.

³ Jf. Ot.prp.nr 72(2001-2002)

Den ansattes handlingsplikt gjelder fra når han / hun får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger. "Kunnskap om" innebærer at den ansatte faktisk vet at en elev blir utsatt for uakseptabel atferd fra elever, lærer, eller andre ved skolen. En del av handlingsplikten er plikten til å undersøke om eleven faktisk har blitt utsatt for krenkende ord eller handlinger, og få klargjort hva som faktisk har skjedd.

Handlingsplikten gjelder også dersom den ansatte får mistanke om at en elev er utsatt for ord eller handlinger. Det er altså ikke nødvendig med faktisk kunnskap for at handlingsplikten blir gjeldende.

Den ansatte må når han/hun får kunnskap eller mistanke om krenkende atferd, vurdere hva som blir neste steg. Skoleledelsen skal varsles, og i noen tilfeller har den ansatte plikt til å gripe inn. Dette må vurderes konkret i den enkelte situasjonen. I akutte situasjoner, for eksempel når elever slåss eller en overhører krenkende ord til en elev, er det naturlig å gripe inn straks og undersøke nærmere i etterkant hva som faktisk skjedde.

Det følger av § 9a-3 andre ledd at etter at den ansatte har undersøkt saken og kommet frem til at dette er forhold som bør følges opp, skal skoleledelsen informeres. Skoleledelsen plikter å sikre at alle saker de blir varslet om og blir fulgt opp. Ansatte som varsler etter § 9a-3 andre ledd skal tas på alvor. Skolen, ved skoleledelsen, plikter å undersøke saken ytterligere dersom det er behov for dette og sette i verk egne tiltak.

Skolen med alle sine ansatte må ha en felles forståelse av når det skal varsles, og hvordan varslingen skal skje. På samme måte må alle ved skolen ha et avklart forhold til terskelen for å gripe inn. Disse avklaringene og rutinene for dette må innarbeides i internkontrollen etter § 9a-4.

Det er ikke noe krav i § 9a-3 andre ledd om at skolen skal fatte enkeltvedtak når det blir iverksatt tiltak etter egne initiativ. Dette skiller seg fra når en elev eller forelder ber om tiltak, jf § 9a-3 tredje ledd. At det ikke må fattes enkeltvedtak tar likevel ikke fra skolen ansvaret for å følge opp saken på en formålstjenelig måte.

I noen tilfeller vil tiltakene skolen iverksetter, likevel kreve at det blir fattet enkeltvedtak. For enkelte tiltak er det fastsatt eksplisitt i opplæringsloven eller forskrift til denne at avgjørelsen er et enkeltvedtak. Eksempel på det er bortvisning etter opplæringsloven § 2-10 og skolebytte etter opplæringsloven § 8a-1 tredje ledd. Ellers er det definisjonen av enkeltvedtak i forvaltningslovens § 2 sett i sammenheng med karakteren av tiltaket som er avgjørende for om reglene om enkeltvedtak skal benyttes. Samtidig har skolen et visst handlingsrom knyttet til ordensreglement og opplæringsmessige tiltak. Dette er mindre inngripende tiltak som blir gjort for å gjennomføre opplæringa.

Det skriftlige, som enkeltvedtaksformen gir, er viktig for skolens dokumentering av at de har grepet inn og forsøkt å sikre elevens rett etter § 9a-1.

Plikten til å behandle anmodninger om tiltak fra elever/foreldre

Opplæringsloven § 9a-3 tredje ledd – Eleven/ foreldra sin rett til å be om tiltak og saksbehandlinga ved skulen

Dersom ein elev eller forelder ber om tiltak som vedkjem det psykososiale miljøet, deriblant tiltak mot kjenkjande åtferd som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.

Skolen er pålagt gjennom § 9a-3 tredje ledd å behandle anmodninger fra elever eller foreldre som omhandler det psykososiale miljøet etter reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven. Dersom det foreligger en slik anmodning, må skolen snarest mulig ta stilling til om elevens

rett er oppfylt, og eventuelt hvilke tiltak som skal iverksettes. Det blir understreket at skolen alltid skal fatte enkeltvedtak når elever/foreldre anmoder om tiltak som omhandler det psykososiale miljøet. Skolen har altså en vedtaksplikt. Dersom skolen ikke oppfylder plikten til å fatte enkeltvedtak i saken, kan foreldrene/eleven likevel klage som om det var fattet enkeltvedtak.

Anmodninger fra elever og foreldre trenger ikke være skriftlige. Skolen må også ta stilling til muntlige henstillinger. Skolen kan ikke avvise en anmodning fordi den ikke er skriftlig eller unnlate å oppgi hvilke tiltak eleven eller foreldrene ønsker. Skolen kan heller ikke kreve at eleven/foreldrene må levere en skriftlig henvendelse. Dersom skolen er i tvil om en anmodning fra eleven/foreldre er en anmodning etter § 9a-3 tredje ledd, må skolen avklare dette. Skolen har en veiledningsplikt etter forvaltningsloven § 11. En del av dette vil være å informere eleven/foreldrene om rettighetene etter kapittel 9a og avklare om en anmodning fra en elev eller foreldre om det psykososiale miljøet er en anmodning om tiltak. Den som tar imot anmodningen, plikter også å informere om retten til å be om tiltak og klageretten etter § 9a-3 tredje ledd. alle anmodninger, også muntlige, skal tas på alvor og undersøkes. Dette er en del av skolens undersøkelsesplikt etter forvaltningsloven § 17.

Anmodninger skal normalt rettes til skoleledelsen ved rektor, men anmodninger kan også rettes til lærere og andre ansatte. Dersom anmodningen blir rettet til en lærer, må han/hun vurdere hva anmodningen gjelder og om det er noe som kan og bør løses innenfor klassen. Lærerens vurdering vil være viktig når det skal avgjøres hvilke tiltak som eventuelt skal inn i enkeltvedtaket.

Uavhengig av om anmodningen kan løses innefor klassen, skal den viderebringes til skoleledelsen. En anmodning fra elever/foreldre skal aldri stoppes på klassenivå. Dette har sammenheng med kravet i § 9a-3 tredje ledd første punktum om at alle tilfeller der det blir bedt om tiltak i forbindelse med det psykososiale miljøet, skal behandles som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Regelen fastslår også at saken skal behandles "snarest mulig", og dersom det ikke er fattet enkeltvedtak etter forvaltningsloven "innen rimelig tid", kan eleven/foreldrene klage som om skolen har fattet enkeltvedtak. En klage skal alltid sendes til det forvaltningsorgan som har eller skulle ha fattet enkeltvedtak i første instans. Det vil si at klagen skal sendes til skolen. Fylkesmannen er klageinstans, men før klageinstansen kan ta saken til behandling, må skolen eller skoleledelsen se på saken på nytt, og eventuelt forberede saken for fylkesmannen, jf. forvaltningsloven § 33.

Ellers inneholder ikke opplæringsloven kapittel 9a krav til saksbehandling. Saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven gjelder for saker etter § 9a-3. Dersom skolen ikke behandler noe som er ment som en anmodning, er dette alvorlig og kan få konsekvenser, bla etter straffebestemmelsen i § 9a-7.

3. Brukermedvirkning

Elevene skal engasjeres i det systematiske skolemiljøarbeidet, både ved planleggingen og ved gjennomføringen av det, jf. § 9a-5. Her fremkommer det i første ledd:

§ 9a-5 første ledd – Elevdeltaking i skolemiljøarbeidet

Elevene skal engasjeres i planlegginga og gjennomføringa av det systematiske arbeidet for helse, miljø og tryggleik ved skolen. Skolen skal leggje oppgåver til rette for elevane etter kva som er naturleg for dei enkelte årstrinna.

Dette innebærer at elevene skal tas med i skolens arbeid med å oppfylle kravene i kapittel 9a. Dette kan for eksempel være deltaking når skolen lager ordensreglement, deltaking i gjennomføring av enkel målinger osv. Det er skoleeiers ansvar at elevene blir involvert i skolemiljøarbeidet.

I forarbeidene er det vist til at det er viktig i seg selv at elevene kan få oppleve å bli hørt, og for skolen vil det være lettere å planlegge og å gjennomføre tiltak i samarbeid med elevene og de foresatt.

Elevenes deltaking i skolemiljøarbeidet skal være sikret i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.

I lovens § 9a-6 og kapittel 11 er ulike organ for brukermedvirkning regulert. De rådene og utvalgene opplæringsloven stiller krav til at skolen skal opprette er:

- Elevråd – jf. § 11-2/11-6
- Foreldreråd og FAU – jf. § 11-4
- Samarbeidsutvalg/skoleutvalg – jf. § 11-1
- Skolemiljøutvalg – jf. § 11-1a

Rådene og utvalgene skal gis relevant informasjon og en reell mulighet til å kunne uttale seg, jf. § 9a-6.

§ 9a-6 – informasjonsplikt og uttalerett

Samarbeidsutvalet, skoleutvalet, skolemiljøutvalet og dessutan elevrådet og foreldrerådet skal haldast løpande underretta om alle tilhøve – deriblant hendingar, planar og vedtak – som har vesentleg betydning for skolemiljøet. Råda og utvala har på førespurnad rett til å få framlagt dokumentasjon for det systematiske helse-, miljø- og tryggleiksarbeidet ved skolen.

Råda og utvala som er nemnde i første ledd, skal så tidleg som mogleg takast med i planlegginga og gjennomføringa av miljøtiltak ved den enkelte skolen, og har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle sakar som har betydning for skolemiljøet.

Dersom skolen blir klar over tilhøve ved skolemiljøet som kan ha negativ verknad for helsa til elevane, skal elevane og dei føresette snrast mogleg varslast om det.

Rutiner for å sikre at informasjon og varsling til de ulike rådene og utvalgene må innarbeides i internkontrollsystemet ved skolen etter § 9a-4.